

Розділ XVIII

ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

СОЛОДУХІНА М. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
директор Наукової бібліотеки

ІВАНІЙЧУК Т. Ю.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
заступник директора Наукової бібліотеки, кандидат біологічних наук

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЛАТНИХ ПОСЛУГ У БІБЛІОТЕКАХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ АВТОНОМІЇ ВНЗ

Стратегії розвитку окремих бібліотечних мереж та бібліотек, зокрема і Наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія», на сьогодні розробляються відповідно до Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [1]. У цьому рамковому документі серед стратегічних напрямів розвитку бібліотечної справи було визначено і створення системи гарантованого бюджетного фінансування основних бібліотечних послуг і реформування механізму отримання та використання надходжень з інших джерел фінансування. Очікується, що реалізація окресленого завдання уможливить створення діючої стабільної системи основного фінансування, що забезпечує якісне формування бібліотечних фондів та обслуговування користувачів; забезпечення достатнього фінансування для надання основних бібліотечних послуг; розроблення збалансованого та гнучкого механізму витрат, що забезпечує економічну доцільність функціонування бібліотек; збільшення обсягу фінансових ресурсів, що використовуються відповідно до потреб бібліотеки; ефективне використання бюджетних коштів. Таким чином, питання щодо фінансування діяльності бібліотек України, у тому числі і вузівських, складають один із важливих блоків у розробці стратегічних напрямків реформування їх діяльності.

Відповідно до Лісабонської декларації 2007 р. одним із видів автономії вищого навчального закладу визначається фінансова автономія—

прийняття рішень щодо отримання та розподілу фінансових ресурсів [2]. Вагомим кроком до фінансової автономії ВНЗ України стало прийняття у 2014 році Закону України «Про вищу освіту», що надає право ВНЗ встановлювати власні форми матеріального заохочення, розпоряджатися надходженнями, відкривати поточні та депозитні рахунки в банках тощо.

Вузівські книгозбірні, як структурні підрозділи ВНЗ, у відповідності до нових умов широкого запровадження автономії ВНЗ та розвитку ринкових відносин, що все ширше охоплюють освітню сферу, проходять складний процес трансформації своєї діяльності. Окреслення стратегічного напрямку розвитку бібліотечної системи України вимагає своєю чергою виокремлення нагальних поточних завдань для кожної окремої бібліотеки з огляду на визначені цілі її діяльності з урахуванням існуючої соціальної реальності. Наразі, Науковою бібліотекою одним з пріоритетних напрямків визначено запровадження платних послуг з метою більш повного задоволення потреб користувачів, підвищення комфортності та повноцінності їх обслуговування, а також з метою отримання додаткових фінансових джерел для укріплення матеріально-технічного стану бібліотеки, розширення її функціональних можливостей та збереження цінного бібліотечного фонду. Слід зазначити, що до сьогодні така практика, що передбачена українським законодавством [3, 4, 5], у Науковій бібліотеці НУ «ОЮА» була відсутня.

Надання платних послуг не є основною діяльністю Наукової бібліотеки. Порядок безоплатного доступу до бібліотечних фондів та інформаційних ресурсів, перелік основних послуг і умови їх надання визначаються «Правилами користування науковою бібліотекою НУ ОЮА», які складені на основі «Типових правил користування бібліотекою вищого навчального закладу освіти Міністерства освіти і науки України» та «Типових правил користування бібліотеками в Україні». Разом з тим, на сьогодні підготовлено до розгляду проект «Положення про платні послуги Наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія», які будуть надаватись користувачам бібліотечних послуг підрозділами Наукової бібліотеки при відвідуванні бібліотеки та віддаленому доступі через електронну доставку документів (ЕДД), користуванні міжбібліотечним абонементом та міжнародним міжбібліотечним абонементом. При цьому впровадження платних послуг ні в якому разі не буде тягнути за собою зниження обсягів і якості надання основних безкоштовних послуг Науковою бібліотекою.

Перелік платних послуг укладено з урахуванням неоплатності основної діяльності наукової бібліотеки, яка фінансується з державного бюджету, попиту користувачів та можливостей Бібліотеки. Зокрема, відповідно до «Переліку платних послуг, які можуть надаватись навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної та комунальної форми власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р.

№ 796 до платних послуг у сфері освітньої діяльності відноситься складення бібліографічних списків для курсових, дипломних і наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек, бібліотек підприємств, установ та організацій, підготовка фактографічних, аналітичних і бібліографічних довідок (п. 21); надання доступу до бібліотечних фондів для осіб, які не працюють і не навчаються у відповідному закладі (установі) (п. 21¹); розроблення, впровадження та супроводження електронних навчальних матеріалів, курсів дистанційного навчання (п. 24¹); надання послуг організаційного характеру, пов'язаних з проведенням ліцензування, атестації та акредитації (п. 25).

Перелік платних послуг буде систематично корегуватись відповідно до кон'юнктури ринку та фіксуватись у прейскуранті на платні інформаційно-бібліотечні послуги з зазначенням ціни за одиницю виміру.

Слід звернути увагу на те, що до внутрішніх джерел позабюджетних коштів бібліотек відносять також надходження, пов'язані з економічним захистом бібліотечного фонду, а саме: грошові стягнення у вигляді штрафу або пені, компенсаційні виплати за псування або втрату документів, незатребувані грошові застави, страхові внески / виплати. Ці інструменти не відносяться до платних послуг бібліотек. Вони складають систему превентивних, репресивних і компенсаційних форм економічно-правових взаємовідносин бібліотек і їхніх користувачів та сприяють належному збереженню документних фондів бібліотек [6].

Таким чином, обґрунтованим є висновок про те, що на сьогодні з урахуванням існуючого вектору розвитку освітнього простору України у напрямку автономії суб'єктів освітньої діяльності, зокрема вищих навчальних закладів, вагомим значення набули питання впровадження платних послуг у їх діяльність. Впровадження платних послуг Науковою бібліотекою Національного університету «Одеська юридична академія», як одного із структурних підрозділів Університету, що займає провідну роль у супроводі наукового та освітнього процесу, є своєчасним і необхідним процесом, що сприятиме розширенню спектру пропонуванних бібліотечно-інформаційних послуг, підвищенню комфортності бібліотечного обслуговування і оперативного задоволення запитів користувачів. Надання платних послуг бібліотекою не спрямовано на отримання прибутку і не є підприємницькою діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 219-р // Офіційний вісник України. – 2016 р.- № 26. – Ст. 1047.
2. The Lisbon Declaration Europe's Universities beyond 2010: Diversity with a Common Purpose [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.aic.lv/bologna/Bologna/London_conf/Lisbon_declaration.pdf

3. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 7. – Ст. 45.
4. Про затвердження Порядку визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності : Наказ Мінкультури України, Мінфін України, Мінекономрозвитку України від 01.12.2015 № 1004/1113/1556 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 4. – Ст. 259.
5. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 796 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 67. – Ст. 2410.
6. Евстигнеева Я.Э. Источники внебюджетного финансирования библиотек / Я.Э. Евстигнеева // Библиотековедение. – 1996. – № 4-5. – С. 111-116.